

Ahlak Gelişiminin ve Eğitiminin Ünlü Adı Lawrence Kohlberg (1927 - 1987) (*)

Çev.: Nesrin YURTOĞLU (**)

30 Mayıs 1987'de düzenlenen bir anma toplantısında yüzlerce insan, Kohlberg'in dostlarından onun çocukluğu, okul yılları, yetişkinliğindeki mesleki ve özel yaşamı sırasındaki anılarını dinlediler. Onu, yaşımının bu kadar değişik zamanlarında ve bağlamlarında tanıyan bu insanların tümünün aynı kişiyi görmüş olmaları çarpıcıydı. Görünümü dağınık ve pejmürde olmasına karşın çekici ve sempatikti; fikirlerini ve gerekçelerini savunmada yürekli ve hırslı olmasına karşın, arkadaşlık kurup sürdürmede ve eleştirilere açık olmada görkemli bir kapasiteye sahipti; çevresindeki bazı eski fikirleri benimsemesine karşın bir yenilikçi ve liderdi; o kadar fazla insana o kadar çok şey vermesine karşın kendi canına kıydı.

1958'deki doktora tezi, gelecek 30 yıldaki çalışmalarının bir ön hazırlığı niteliğini taşıyordu. Piaget'nin yaklaşımını benimseyerek, ahlaksal yargılama üzerinde çalıştı ki o dönem için gerçekten alışılmışın dışında bir çalışmaydı. Amerikan psikologları henüz Piaget'yi keşfetmemişlerdi ve doğrusu halâ bir toplumsal biliş biliminin olup olamayacağını tartışıyorlardı. Bundan başka, ahlak konusu tutucu ve hoşgörüsüz bir tutumu yansıtan bir alandı. Kohlberg'in kendi tezi hakkındaki bir makaleyi bastırabilmesi 5 yılını aldı.

Kohlberg'in ahlak konusuyla ilgilenmesi, master programına girmeden önce başladı. Varlıklı bir ailenin oğlu olarak, özel öğretmenlerin yanı sıra, üniversiteye hazırlayan ünlü okullara gitmişti. Ancak, yaşamını bu biçimde ayrıcalıklı olarak sürdürmek yerine, liseyi bitirdikten ve dünyayı dolaştıktan sonra ticaret filosuna katıldı. Daha sonra, Yahudi mültecilerini savaşın içindeki Avrupa'dan, İngiliz kuşatmasını aşarak Filistin'e kaçıran bir gemide çalıştı. Bir kimsenin yasalara ve meşru otoriteye karşı gelmeyi nasıl haklılaştırabileceği konusuyla uğraştı. Sonraları bu konu araştırma deneklerine sorduğu ana soruyu oluşturdu.

(*) J. REST, C. POWER, M. BRABECK, "Lawrence Kohlberg (1927 - 1987)", **American Psychologist**, cilt 43, no. 5, Mayıs 1988, s. 399 - 400.

(**) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi.

Kohlberg üniversiteyi, o zamanlar bir öğrencinin bir dersten final sınavını aşarak başarılı sayılabileceği Chicago Üniversitesi'nde okudu ve lisans diplomasını 1 yılda almasına yetecek sayıda dersten başarılı oldu. Ayrıca doktora derecesini de yine bu üniversiteden aldı. Jean Piaget'nin çalışmasını ilk kez okuması işte bu yıllara rastlar.

Piaget'nin çalışmalarında Kohlberg, ahlaksal karar verme sürecinde bireyin mantığına önem veren, birey-odaklı bir yaklaşım buldu. Bu yaklaşım, o sıralarda ahlak alanında geçerli olan ve bireyin bilinçli çabasının oynadığı rolü düşünerek, ahlak gelişimini onun toplumsal grubunun etkisiyle açıklayan psikolojik yaklaşımlarla karşıtlık oluşturmaktaydı. Kohlberg'e göre "toplumsallaşma" görüşü ahlak gelişimini önemsememekte ve onu insan fonksiyonunun en basit mekanizmalarına indirgemektedir. Kohlberg'in kendi ahlak yaşantısı, Piaget'ci açıklamaya "toplumsallaşma" görüşünden daha çok uymaktaydı. Neredeyse hiç kimse genç Kohlberg'i toplumsal beklentilere tümüyle uyarlı ve uygun bir yolu izler görmemişti. Daha sonra Kohlberg, eski yazılarının ahlak gelişiminin akılcı-bireysel yanını belki de abartmış olduğunu kabul etti. Fakat 1950'lerde bu yön gerçekten hiç dikkat çekmiyordu. Her zaman olduğu gibi Kohlberg, görüşünü sunmada en keskin ve etkileyici yolu seçti.

Veri toplama yöntemi doğrudan ve temelde araştırma stratejisinin temel taşı olarak kaldı: Basit olarak, deneklere bazı ahlak soruları sunulur ve kararlarını haklı göstermek için ne söylediklerine bakılır. Piaget ve diğerleriyle birlikte Kohlberg, insanların ahlaksal ikilemleri üzerine bir anlam yapısı yüklediğine dikkat etti: İnsanlar davranışları ve kahramanları yorumlamakta, uyarıcı materyalde verilmeyen anlamlar çıkarmakta ve bazı toplumsal ilişki ve uygulamaları haklı, diğerlerini ise haksız olarak değerlendirmektedirler. Kohlberg, insanların ahlaksal gerekçelerinde ilk olarak 6 temel model tanımladı; sonraki 30 yıldan fazla bir sürede tanımları düzeltildi ve değerlendirme materyalleri daha kesin olmakla birlikte, daha anlaşılması güç bir hale getirildi.

Yale Üniversitesi'ne yardımcı profesör olarak kısa bir atanma döneminden sonra, Kohlberg, Chicago Üniversitesi'ndeki görevine geri döndü. Gelişim psikolojisinin bu henüz tomurcuk halindeki alanında büyük ilgi uyandıran **Çocuk Psikolojisi Eğitim Programı'nı** kurdu. Dersleri çok popülerdi ve öğrencilerin olağanüstü talep ettiği bir kişi olarak ün yapmasının yanısıra, tez danışmanı olarak da çok rağbette idi.

1960'lar için Kohlberg'in ana gündemi, bilişsel eğitim fikrini koruma, onun doğurgularını tanımlama ve onu diğer kavramlarla kıyaslama idi. "Stage and Sequence" (Evre ve Sıra) (1969) adlı makalesi, kendi ahlak araştırmasını bir örnek olarak kullandığı, kişiliğin ve toplumsal gelişimin

bilişsel- gelişimsel görüş açısından bir bütün olarak yeniden yorumlanmasını ortaya koymakta idi. Kohlberg, "toplumsallaşma" yaklaşımının, kişilik gelişiminin büyük oranda kültür ve toplumsallaştırıcı kurumlar tarafından biçimlendirildiği yönündeki başlıca önermesine meydan okudu. İnsanların aktif olarak toplumsal ilişkilerine anlamlar verdiklerini ve toplumsal dünyayı algılamalarını düzenlediklerini kanıtladı. **Bilişsel Gelişim**, yalnızca bir ahlak psikolojisi olmayıp, aynı zamanda cinsel rol kimliğini, erken eğitimi, kişilik düzenlemesinde kültürün ve toplumsal deneyimin etkisini, ruh sağlığını ve uyum sağlamayı, kimlik sürecini ve gerçekte toplumsal gelişim alanındaki tüm konuları anlamada bir anahtardır. Daha sonra çeşitli konalarda yazmış olduğu makalelerin tohumu ilk olarak burada ortaya atılmıştı. Kohlberg daha sonra "Stage and Stequence"ı belki de "aşırı iyimser" olarak nitelendirdi. Ancak bu makale, davranışçı ve psikoanalitik yaklaşımlara karşı ilgi çekici bir seçenek sundu ve biliş, Piaget ve toplumsal biliş konuları ile ilgilenen Amerikan psikolojisine büyük bir katkı sağladı.

1960'ların sonunda ve 1970'lerin başlarında Kohlberg, aynı zamanda eğitim ve felsefede de yürekli ataklar yapıyordu. 1968'de Harvard Eğitim Fakültesi'ne profesör olarak girdi ve **Ahlak Gelişimi ve Eğitimi Merkezi**'ni kurdu. Çeşitli makalelerinde bir "Sokratik" ahlak eğitimi tarzı önerdi ve Dewey'in eğitimin amacının gelişim olması gerektiği görüşünü yeniden ileri sürdü. "From Is to Ought: How to Commit the Naturalistic Fallacy and Get Away with It" (Olandan olması gerekene: Doğalcı Hata Nasıl Yapılır ve Bunu Yapmaktan Nasıl Kaçınılabılır) adlı etkileyici bir makalesinde Kohlberg, -değerler karşısında ayırım yapmadan hepsine eşit önem verilmeli görüşünü savunarak-, psikologların görelî değer yanlısı olmamaları gerektiği tartışmasını ileri götürdü. Aynı zamanda filozofların ahlak gelişimi gerçeğinin kendi felsefi kuramlarına uygun olduğunu kabul etmeleri gerektiğini önerdi. Ayrıca, gelişimin üst evrelerinin karar vermede alt evrelerden daha iyi kavramsal alan sağladığını ve bundan dolayı, üst evrelerin felsefi olarak daha fazla savunulabileceğini kanıtladı. Kohlberg, eğitimcilerin doktrin aşılamsızın anlaki gelişimi nasıl etkileyebileceği ve halk okullarının Anayasa'ya uygun olarak ahlak eğitimi ile nasıl ilgilenebileceği konularının ana hatlarını çizdi.

Kohlberg'in görüşleri hem coşkuyla, hem de gürültülü bir muhabeletle karşılandı. Bununla birlikte, popüleritesi İnsan Hakları Hareketi, Vietnam Savaşını Protesto, Kadın Hareketi sırasında arttı, hız kazandı ve ahlak konusunda büyük bir ilgi sağladı. Kohlberg'in adalet ve özgür karar verme konusunda yoğunlaşması ile halkın başkaldırma ilkesini savunması o dönemin koşulları ile, bilişî vurgulaması da Amerikan psikolojisinin Piaget'nin çalışmalarını kabul etmesi ile uyumlu idi.

1973 Aralık ayında, en başarılı döneminde iken bir felaketle karşılaştı. Orta Amerika'ya yaptığı kısa bir gezi sırasında sağlığını harap eden ve

enerjisini tüketen bir hastalığa yakalandı. Bundan sonraki 13 yıl boyunca Kohlberg'in sürekli başı dönüyor, midesi bulanıyordu. Bazen günlerce yataktan kalkamadı. Önceki çalışmalarını sürdürmeye çalıştıysa da zaman zaman şiddetli ağrı, güçsüzlük ve depresyondan şikayetçi idi.

1970'lerin ortalarında Kohlberg, bilişsel gelişim yaklaşımı ve ahlak eğitimi kuramıyla çok fazla ilgi çekmişti. Şimdi meslektaşları ve eleştirmenler kendisinden kanıt istiyorlardı. İddialarını genel olarak destekleyen bir düzineye yakın çalışma tamamlanmıştı, ancak aynı zamanda istisnalar da vardı. Kohlberg'in güçlü kuramsal tutumu tek bir gelişimsel tersine dönüş vakasıyla bile bütün kuramın çürütülmesini gerektiyordu. O ve Harvard'dan bir grup meslektaşı evrelerin yaklaşık olarak 10 yıllık bir süreye dayanan baştan sona tüm bir revizyonunu üstlendiler. Ayrıca aşağıdakileri gerçekleştirecek bir el-kitabı geliştirmeyi de yüklediler:

a) Bir bireyin hangi evrede olduğunun saptanmasında kullanılacak, yüksek güvenilirliğe sahip olan bir dizi gelişimse göstergely tanımlamak;

b) Bu göstergeleri kullanarak bir bireyin ahlaksal yargısının altında yatan mantığın güvenilir bir karakteristiğini vermek;

c) Böyle bir değerlendirme sisteminin boylamsal çalışmalarda verdiği bilgileri kullanarak evre kuramının güçlü bir versiyonunu destekleyen yönleri göstermek (değiştirilemez, aşamalı, zamanla ileri doğru hareket eden, iç tutarlığı yüksek) ve;

d) Önceki evreden felsefi olarak daha ileride olan her bir evre özelliği dizisini karakterize etmek.

Değerlendirme sisteminin yayınlanması ve Kohlberg'in tez konusu olan 20 yıllık boylamsal çalışması, Harvard grubunun bütün bu amaçlara ulaşmadaki olağanüstü başarısını kanıtladı. Sonra Kohlberg'in boylamsal çalışmasına ek olarak yapılan yüzlerce çalışma da, onun kuram ve yönteminin doğruluğunu saptadı.

Kohlberg değerlendirme sistemini yeniden gözden geçirirken ve filozofların kuramsal tartışmalarını yanıtlamaya çalışırken, aynı zamanda ahlak eğitimi alanında da aktifti. Kohlberg'in ilk ahlak eğitimi programları, temel olarak, katılanların ahlaksal sorunların çözümü üzerinde yoğunlaşmalarını sağlayarak, diğerlerinin de geri bildirimlerinden ve görüşlerinden yararlanarak, çekişmeli ahlak ikilemleri üzerinde grup tartışması biçimindeydi. Bu yaklaşımın çekici yönü, doktrin aşılama ve tam bir değer göreliliği arasında orta bir yol izlemektir. Bununla birlikte Kohlberg, varsayımsal ikilemler tartışmasından hoşnut değildi. Ayrıca bu tür programlar, bir bütün olarak kurumun ahlaksal atmosferini dikkate almıyordu. O, okulun yönetim yapısının ve akran gruplarının da gelişim

üzerinde güçlü etkilerinin olduğunu düşünüyordu. İsrail'de güçlü bir topluluk duygusunun olduğunu bir kibbutz okulunda kendisinin "adil topluluk" idealine uygun düşen bir model bulmuştu. Meslektaşları ile birlikte çeşitli okullarda ve hapishanelerde "just community" (adil topluluk) yaklaşımı ile ahlak eğitimine başladı. Onların demokratik topluluk toplantılarına düzenli olarak katıldı. Bir grubun ahlak gelişimini belirlemeyi sağlayan kolektif normların oluşumunu sosyolojik açıdan çözümlenmeye girişti. Kohlberg ahlaksal atmosferi de bireysel ahlaksal yargıları ile davranışları arasında aracı olarak gördü. Ahlaksal davranışı etkileyen önemli etkenler olarak, grubun karar verme sürecinin karışık dinamikleri ve paylaşılan normların karşılıklı olarak farkında olunması üzerinde durmaya başladı.

Sonraki yıllarda Kohlberg, **Essay on Moral Development** (Ahlak Gelişimi Üzerine Denemeleri; 1. cildi ahlak felsefesi, 2. cildi ahlak psikolojisi hakkında), değerlendirme sistemine son şeklini vermeyi ve 20 yıllık boylamsal çalışmasını da kapsayan birçok yazılı projeyi bitirdi. New York'ta Bronx semtinde ahlak gelişimi projelerini geliştirdiği alt düzeyden iki okula her hafta gidip geldi.

Lawrence Kohlberg 25 Kasım 1927 Bronxville, New York'da doğdu. 17 Ocak 1987'de kaybolduğu açıklandı. Cesedi daha sonra Boston'da Logan havaalanının yanındaki bataklıkta bulundu. Anlaşılan 59 yaşında hayatına, suda boğularak son vermişti. Anma toplantısında aile üyeleri, arkadaşları, eski ve yeni öğrencileri ile meslektaşları onunla paylaştıkları anılarını biraraya getirdiler. Sosyal bilimlerin çeşitli branşlarından, felsefe ve dinbilim'den bu kadar fazla bilim adamının Kohlberg'e, kendi entellektüel gelişimlerinin en etkili kişisi olarak sahip çıkmaları gerçekten az görülen bir saygı gösteresidir.

Atatürk ve Eğitim

453 sayfa 2.000.- TL.